

Yogyakarta 3 – Toegoe - Kota Baroe

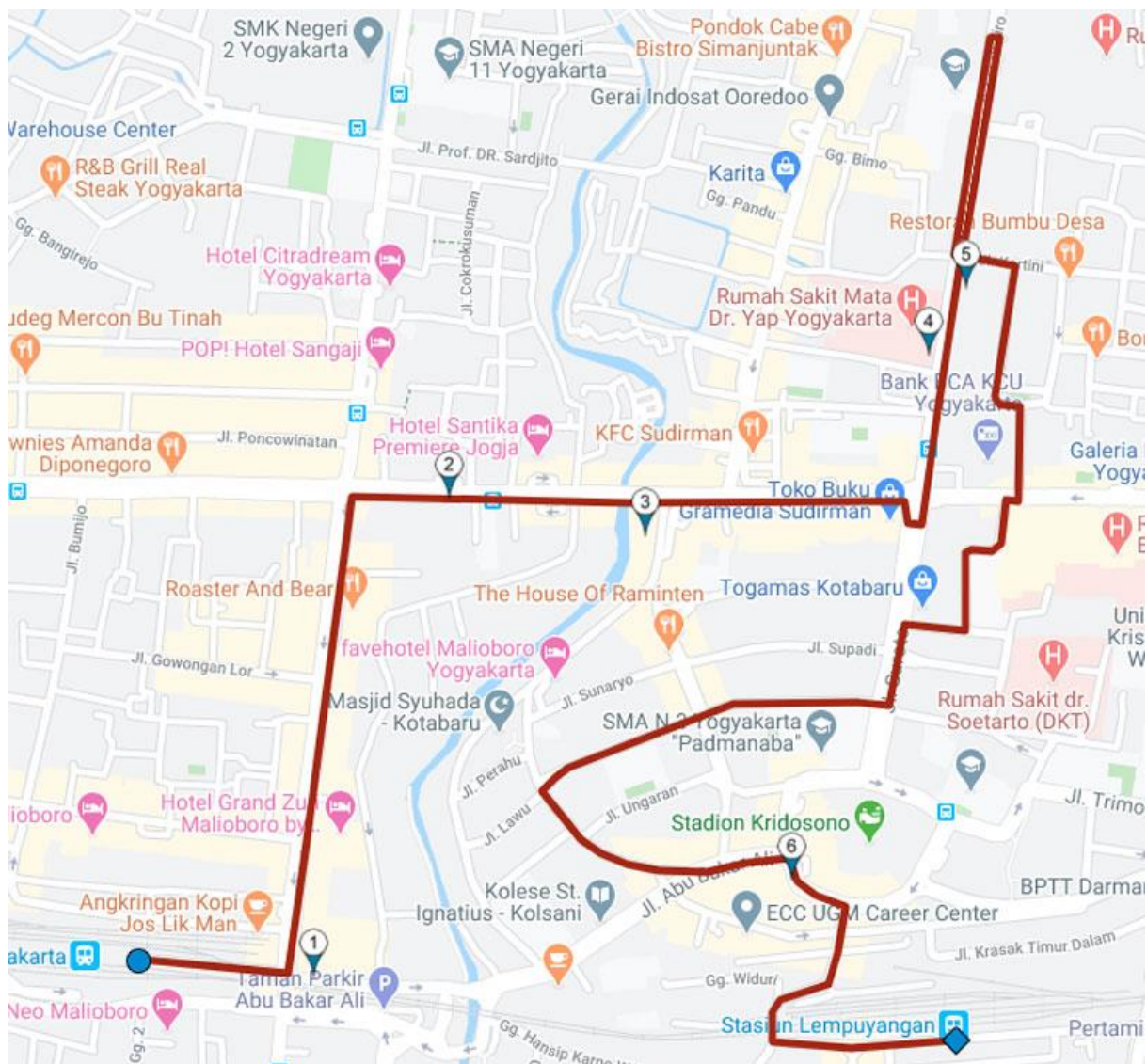
Een aantal van 26 tekstdelen is eigenlijk niet voldoende voor de afstand van 6 kilometer. Het is daarom te overwegen om voor dit traject een becak, een driewielige fietstaxi, te huren.

Route: Station Toegoe – Toegoe-wetan – Dr. Yap Boulevard – Petronella Hospitaal – Mataramweg – Gereformeerde kerk – R.-K. Kerk – Station Lempoejangan Afstand: 6 km.

Restaurant: Padang restaurant Duta Minang, Jl Sudirman 42

Indien u een becak wilt huren kunt u in uw hotel vragen of een van de medewerkers een becak wil 'arrangeren', maar het is ook mogelijk om dit zelf te doen:

1. Vraag in het hotel hoeveel een becak naar bijv. het station kost en hoe lang die rit duurt;
2. Schat in wat een rit van een uur zou kosten. (7.500-10.000 Rp.)
3. Vraag aan een becakrijder hoeveel de prijs is voor een uur rondrijden;
[Rondrijden hoeveel roepia een uur = Jalan-jalan berapa rupiah satu jam]
4. Wees het er niet mee eens, geef als tegenbod de helft tot tweederde, loop weg, etc
Ga niet naar een becak in de buurt, want die heeft alles gevolgd en gaat echt niet lager zitten;
Probeer er een in een andere straat. Maar let op of de eerste u niet terug roept
5. Het bedrag per uur wordt duidelijk voor de becak-rijder genoteerd;
6. Tevens wordt de vertrektijd duidelijk genoteerd;
7. Leg een kleurrijke plastic zak in de becak, zodat u, wanneer u uitstapt om iets te bezoeken of te fotograferen bij terugkomst uw becak herkent;
8. Op het eind van de rit, rond u het te betalen bedrag ruim naar boven af.

Begin van de wandeling: Setasiun Jogjakarta (Station Toegoe – 1927, Cousin).

Toen de trein in Djokja stil hield, zocht ze het perron met haar ogen af, ontdekte haar schoonzuster Loerni en haar zwager Ribowo, wenkte hen en voelde zich een ogenblik later door twee hartelijke handen gegrepen. Loerni nam de baby voorzichtig in haar armen. Zo liepen ze het perron af, zwiingend, haastig. [Djojopoespito]

Overall waar de trein [in 1932] op het lange traject van Bandoeng naar Djokjakarta langs kwam, stonden inheemsens te juichen en op de stations waar de trein stopte, was het zwart van de inheemsens die Soekarno wilden huldigen. In Djokjakarta waar Soekarno zijn reis onderbrak, werd hij door een grote menigte vergezeld naar de woning van Dewantoro, de inspirator van het Taman Siswo-onderwijs, jegens wie hij van verbondenheid wilde getuigen.

Ga linksaf: Jl Mangkubumi (Toegoe(weg)).

Rechts: Gebouw achter schutting (Hotel Toegoe).

Plattegrond 1

Immers geschiedde de reis van Batavia naar Soerabaja, onder de werking der van 1 November 1894 af gegolden hebbende regeling van den loop der treinen, in *drie* dagen, waarbij de reizigers te Tasikmalaja en te Djokjakarta moesten overnachten, de nieuwe dienstregeling, welke bij besluit van 6 November 1895 No. 28 werd goedgekeurd, maakte het mogelijk om met ingang van 5 Januari 1896 dien afstand in *twee* dagen af te leggen, met overnachting te Maos. Toch ging een zucht van verlichting op toen op 1 December 1909 de exprestrein Bandoeng – Soerabaja werd ingevoerd, zoodat de reizigers van Batavia naar Soerabaja het traject in 1½ dag konden doen met een overnachting te Bandoeng of te Djokja.

Rechts: (no. 20) Naamloos (Autohandel Fuchs en Rens).

Maatschappij tot voortzetting der zaken voorheen Fuchs & Rens. De Hoofdzetel van deze Maatschappij is gevestigd te Batavia, waar haar bedrijf thans ongeveer zes-en-vijftig jaar bestaat. Zij heeft op Java te Batavia, Soerabaja, Semarang, Bandoeng en Djokjakarta en op Sumatra te Medan, haar eigen Showrooms, Garages en Reparatie-werkplaatsen, ondergebracht in gebouwen, die alle ook haar eigendom zijn. Voorts heeft zij een eigen Inkoopkantoor te Amsterdam. De Maatschappij heeft thans de Alleenvertegenwoordiging voor geheel Nederlandsch-Indië van de 'Chrysler'-, 'Packard'- en 'Renault'-Automobielen,

Rechts: (No. 22) Braak liggend terrein (Nieuwbouw).

Toko Oen, Restaurant en Ice Cream Palace.

Op een ochtend als ik in Toko Oen, 'de' Chinese lunchroom van Jogja, aantekeningen zit te maken – buiten trilt de lucht als gesmolten glas boven het asfalt – schetteren vanuit een naburig huis de klanken van een Carmen-potpourri door de hoofdstraat Malioboro: het stadsorkest repeteert. [Haasse]

Duizenden mensen zaten op de trottoirs van den Toegoweg en al maar kwamen troepjes Kliwons, Bekels en andere goden en godjes voorbij. De koeloek op 't hoofd, de sarong in statige plooiën. kalm, statig, recht voor zich uit ziend en ieder met een troepje volgelingen. [Gonggrijp]

Ga rechtsaf: JI Sudirman (Toegoe-wetan of Gondolajoe).
Links: Tugu.

Ik hoop dat ik hem in de bergen van me af kan schudden. Hij is vijftig-achtig en maakte een grapje over het fallus-vormige monument, de Tugu, dat midden op een kruispunt staat en wel zó dat de sultan van Yogya er vanuit zijn paleis naar kon zitten kijken. 'Hij, met al zijn vrouwen, hij moest wel! Elke dag een half uur, mefrau, voor inspiratie!' Leuk hoor. Bapak Wijono heeft zelf tien kinderen... [De Vreede]

Links: The Phoenix Hotel.

Deze villa uit 1918 werd al voor de 2de wereldoorlog omgebouwd tot hotel. Bezienswaardig is het glas in lood, de vloeren en tegelwanden. Plattegrond 2

Na 1920 zag je in onze koloniale samenleving een duidelijke hang naar vereuropesing. De Hollandse vrouwen liepen haast nooit meer in sarong kabaja, alleen op zondag werd rijsttafel gegeten, er was weinig belangstelling voor inheemse kunst en cultuur, men ging naar Duitse en Amerikaanse films, danste en zwom in hoofdzakelijk door blanken bevolkte hotels en zwembaden, en de nieuwbouwhuizen werden zo Europees mogelijk gemaakt, kleiner, met minder of geen bijgebouwen, glas-in-loodramen inplaats van de jaloezieluiken, deuren uit een stuk in plaats van de ingewikkelde jaloeziedeuren met spagnoletten en schuifjes, witte tegeltjes; overal. In die huizen was het meestal benauwd, on-Indisch maar toch niet echt Europees. [Ferguson]

Rechts: Vóór de brug lag vroeger, op het glooiend terrein west van de rivier, de kampung Bondalayu.

[1917] Hedenmorgen had op Bondolajoe, alhier, een groote slametan plaats voor eenige honderden inlanders, waarmede officieel de werkzaamheden voor de stadsuitbreiding zijn begonnen. Bij het feestmaal, dat op kosten van den sultan werd gegeven, waren verschillende Europeesche en inlandsche bestuurs- en andere ambtenaren tegenwoordig, alsmede de directeur der sultanaatswerken. Op het terrein der stadsuitbreiding wordt begonnen met den aanleg van wegen, waterleiding, riolen en pleinen; tevens worden verschillende grondcomplexen gereed gemaakt voor den woningbouw.

Ga de Kali Code over; (de weg heette van hier af vroeger Gondhokoesoeman).

Rechts: Kampung Code.

Plattegrond 3

Romo Mangun is weg, maar de rehabilitatie van de allerarmsten in een illegale kampong op steile oevers van de Kali Code, waarmee hij eind jaren zeventig begon, wordt voortgezet. Het project, dat hem landelijk bekend maakte, heeft hij overgedragen aan studenten. En wie weet wat die straks, elk op eigen houtje, met de opgedane ervaring ergens anders gaan beginnen. Eigenlijk heet hij Yusuf Bilyarta Mangunwijaya, maar in de kampong wordt deze katholieke priester respectvol aangesproken als Romo Mangun.

Steek de Jl Nyoman Oka (Sultans Boulevard) **over**.
Ga rechtsaf: Jl Suroto (Matramanboulevard).
Rechts: Dinas Kebudayaan – Monumen Sudirman.

[December '48] Dat bevel was eigenlijk overbodig: toen Hatta zijn handtekening zette, hadden stafofficieren aan Soedirmans ziekbed (enkele uren later zou deze in een draagstoel Djokjakarta verlaten) al besloten dat de guerrilla onmiddellijk zou worden ingezet.
 [Juli '49] De Sultan werd belast met de gezagsuitoefening – dat gezag droeg hij weer over, toen Soekarno en Hatta op 7 juli onder luide toejuichingen in Djokjakarta arriveerden. Maar extatischer nog was het welkom dat drie dagen later aan Soedirman werd bereid, toen deze, gekleed in zijn verschoten legerjas, de stad binnenreed.

Ga terug en steek de Jl Sudirman **over**.
Rechts: Jl Sudirman 75 – Museum Dharma Wiratama (Leger Museum) – in renovatie tot 2018.
 [Open van 8.00 – 14.00; za en zo dicht (?)].

... de tweede militaire actie doorgedreven. Djokja werd bezet en de kopstukken der Republiek, Soekarno, Hatta, Sjahrir en Hadji Agoes Salim werden op Sumatra geïnterneerd. Toen greep de Veiligheidsraad in: de strijd moest worden gestaakt, de leiders van de Republiek moesten op vrije voeten worden gesteld, vóór 15 Maart 1949 moest de interimregering gevormd zijn, er zouden vóór 1 October verkiezingen gehouden moeten worden en de soevereiniteit zou uiterlijk 1 Juli 1950 overgedragen moeten zijn.

In Augustus '49 werd toen een begin gemaakt met de besprekingen over de overdracht van de soevereiniteit, die op 27 December plaatshad. [Koch]

Ga rechtdoor: Jl Cik Ditiro (Dr. Yap Boulevard).
Links: R.S. Mata "Dr. Yap". (Prinses Juliana Gasthuis voor Ooglijders – 1923, Fermont-Taen-Cuypers). Plattegrond 4

Er is veel oogziekte hier en veel huiduitslag. Wie een groote menigte bij elkaar ziet, niet in de stad, waar zorgvuldige kleding een aangenamen schijn spreidt over uitgemergelde gedaanten, maar op de velden, waar de menschen half-naakt aan het werk te voorschijn komen zooals zij werkelijk zijn, krijgt een indruk van verregaande zwakte en lichamelijke ontarding: een troep kinderen is een alledroevigst schouwspel; niets kinderlijks meer is er in die hoekige holle gezichten met rood-ontstoken oogen, niets dat er uitziet of het

wil groeien, aan de scharminkelige kleine lichamen. Maar lichamenlijk leed is er ook in andere streken van Java veel en erg onder gering volk. [De Wit]
 Het was Dinsdag j.l. 21 [November 1922] dezer een groote dag voor dr. Yap Hong Tjoen, beter en meer algemeen bekend als: dr. Yap. [...] Dan begaf het gezelschap zich naar het reeds ver uit den grond gerezen gebouwen-complex, alwaar Z.H. den Sultan den 'eersten' steen officieel inmetselde.

Rechts: (no 30) – Naamloos (Klooster St Carolus Boromeus en Noviciaat).

Moeder-overste heeft me verteld, dat de zusters, die hierheen komen van te voren zich wel moeten beraden op de ernst van haar besluit en haar wil tot offervaardigheid, want alleen in geval van uiterste noodzaak keren zij naar het vaderland terug. Nooit meer? Neen, zegt ze, dat is nu eenmaal het offer. [Romein-Verschoor]

Rechts: R.S. Panti Rapih (R.K. Ziekenhuis St. Carolus van de Zusters 'van Onder de Bogen' uit Maastricht – 1928-30, AIA-Ghijssels).

De kamers van het ziekenhuis komen aan de ene kant alle op een overdekte galerij uit, die ze hier emper noemen, aan de tegenover liggende zijde hebben ze alle een soort waranda, die hier voorgalerij heet. Vanuit mijn bed kijk ik door die voorgalerij op een ruim grasveld met bomen, breedvertakte flamboyants, die nog een enkele bloesem van hun inderdaad vlammeende bloei over hebben. [Romein-Verschoor]
Toen de Japanners de nonnen als laatste van de Hollandse vrouwen naar de kampen overbrachten, redde men de

inrichting voor inbeslagneming, door de leiding over te dragen aan de weinige Javaanse zusters. Dat voorkwam wel niet, dat er tijdens oorlog en 'militaire acties' van alle kanten 'gerequireerd' werd, maar men bleef zo goed en zo kwaad als het ging toch draaien. [Romein-Verschoor]

Ga de JI Cik Ditiro terug.

Ga linksaf: JI Kartini.

Ga rechtsaf: JI Dewi Sartika.

Plattegrond 5

Het was mede daarom, dat R.A. Dèwi Sartika [1884-1947] het initiatief nam tot de oprichting der meisjesschool 'Kaoetamaän Istri' (officieel Sekolah Istri genaamd), welke mede door den krachtigen steun, dien de heer C. den Hamer verleende, in 1904 geopend kon worden. Geen schoolkennis alleen wilde zij daar onderwijzen, neen, meisjes moesten worden uitgerust met al die kundigheden, welke haar te pas konden komen in haar huwelijk, welke haar in staat zouden stellen betere huismoeders te zijn. De resultaten van dit – eerst zeer bescheiden – pogen waren zóó gunstig, dat de school weldra een groote vermaardheid kreeg; niet alleen in Bandoeng en de Preanger, maar ook ver daar buiten. Haar school telt dan ook het grootste aantal leerlingen, dat een Gouvernements Inlandsche School 2e klasse tellen mag, nl. 210, en voortdurend moeten aanvragen om plaatsing worden afgewezen.

Ga links- en rechtsaf JI Samratulangi.

Steek de JI Sudirman over.

Links: R.S. Bethesda (Petronella Hospitaal) Intern volkomen gerenoveerd.

De twee grote ziekenhuizen, dat van de missie en dat van de zending, bestrijken met het kleine, voorlopige, academische ziekenhuis de stad met een groot omliggend gebied. De Javaan kent een veel sterker familiebinding dan wij en is, vooral buiten de steden nog vreemd aan onze verslaving aan klok en kalender. Wat let hem dus met zijn hele gezin en niet voor een uurtje, maar voor een hele dag een zieke bloedverwant te bezoeken? [Romein-Verschoor]

Ga even **naar rechts** en daarna **linksaf: JI Johar**; volg die naar rechts en naar links.

Ga rechtsaf: JI Suhartoyo (Progoweg).

T-kruising met JI Suroto.

Rechts, aan de overkant op de hoek van de JI Sabirin (Soemblinglaan) ligt de Perpustakaan Kota [bibliotheek]. Tussen deze en de volgende zijstraat in zuidelijke richting (naar links) lag Karta Pusaka.

De Nederlandse Openbare Leeszaal en Bibliotheek in Jogja trekt veel bezoekers; de directrice kan het aantal aanvragen voor Nederlandse lessen nauwelijks verwerken. [Haasse] Uiteraard moet alles wat cultuur betreft en door Nederland wordt bekostigd op een koopje, en men is niet altijd even gelukkig met de gezonden boeken. Ook in Indonesië hebben de Nederlands-lezenden behoefte aan meer 'geëngageerde' literatuur die maatschappelijke problemen behandelt, zowel op politiek, religieus, sociaal, seksueel en psychologisch terrein. Vaag heerst de gedachte dat er hier en daar wel enige censuur wordt uitgeoefend, [Ferguson]

Ga linksaf: JI Suroto (Matramanboulevard).

Ga de 2de straat rechtsaf JI Sajiyono (Wilislaan).

Links: SMA 3 (Algemeene middelbare school).

Linker foto: oudste gedeelte; rechter foto later gebouwde voorkant aan de JI Yos Sudarso.

	<p>Het was een volkomen normaal verschijnsel, dat met de Mulo niet het eindstadium was bereikt. Er moest een schooltype komen, dat de leerlingen even ver bracht als de H.B.S. en dat op de Mulo aansloot. Logisch was dat men de Mulo's niet uitbreidde tot vijfjarige scholen, want het grootste deel der leerlingen kon in de maatschappij volstaan met de kennis, die in drie jaar werd bijgebracht. Maar voor een minderheid was verdergaand algemeen vormend onderwijs nodig.</p>	
<p>Hiertoe werd een schooltype ingesteld, dat in een cursus van drie jaar in aansluiting op de Mulo beter voor inheemschen geschikt onderwijs gaf dan de H.B.S., maar toch aan het op die school verstrekte onderwijs gelijkwaardige kennis verspreidde.</p>		

Steek JI Faridan Notto over (Kroonprinslaan).

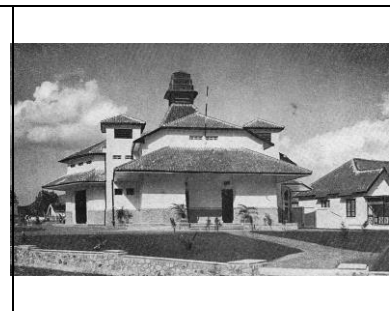
Ga rechtdoor: JI Patimura / Ungaran (Meraboelaan).

Links: SDNG 1 (Gouv. Eur. Lagere school).

Links: Huria Kristen Batak Protestan (Gereformeerde Kerk – 1923, Vliegenthart).

'Zij gezegend wie komt: met de naam van de Heer.
Wij, uit het huis van de Heer, verwelkomen u met de zegen'.
Psalm 118: 26

De Gereformeerde kerk van Djokjakarta staat in de jaarboekjes vermeld met de stichtingsdatum 5 november 1913. Er zou kritiek op datum en jaar zijn uit te oefenen, want tot in 1919 is de Nederlandse Gereformeerde kerk in de sultanstad feitelijk een wijk van de kerk van Amsterdam geweest. Aanvankelijk werden de godsdienstoefeningen gehouden in de klinieken van het Petronella-hospitaal, maar in 1923 behoeften de Nederlandse Gereformeerden niet meer leentjebuurt te spelen. De 21ste mei werd het nieuwe kerkgebouw aan de Sultansboulevard in gebruik genomen.

Ga linksaf JI Nyoman Oka (Sultans Boulevard).

De nieuwe weg, die van Bondolajoe over de Kali Tjodé naar de nieuwe wijk loopt en 20 Meter breed zal zijn werd in Sultansboulevard gedoopt.

Links: nr. 18 [RK] Pastoran Kotabaru (Kliniek).

Rechts: nr. 3 (Ingang Klooster van de paters Jezuïeten en Ignatius College).

[1934] In Ned.-Indië zijn drie klein-seminaries, nl. te Jogjakarta, te Todabeloe (Flores) en te Woloan (Celebes). Een volledige filosofische cursus van drie jaar is ter eerstgenoemde plaatse gevestigd, terwijl verschillende Javaansche seminaristen in Nederland hunne theologische studie voltooien. De volledige opleiding duurt na het lager onderwijs minstens twaalf jaren en het studieplan, ook voor de hogere vorming, staat op gelijke lijn met de opleiding in de seminaries in Europa.

Rechts, op de hoek: Gereja Katolik Santo Antonius – Gereja Kotabaru.

(R.-k. Kerk St. Antonius van Padua – 1926, architect Taen van bureau Cuypers).

In het begin van de jaren twintig van de vorige eeuw heeft een gulle geefster de Jezuïeten de middelen geschonken om op Java drie kerken te bouwen, Dat werden de kerken in Muntilan, Surakarta en Yogyakarta.

Er was echter een voorwaarde aan verbonden: de kerken moesten toegewijd zijn aan de H. Antonius van Padua. En zo staat het beeld van Antonius, van de orde van de Franciscanen, voor een kerk van de orde van de Jezuïeten. Staat er daarom geen toelichting onder het beeld ...?

Volg de weg naar links JI Abubakar Ali (Boulevard Jonquière).

Recht vooruit de poort van het stadion.

Plattegrond 6

Er waren sportdemonstraties in het stadion in Jogja: knotszwaaien door meisjes, die kennelijk het rhythmisch dansgebaar van nature in de botten zat en natuurlijk een baseball-wedstrijd, want zijn we op weg naar one-world-or-none of niet?

Voor ons op de ere-tribune zitten de jonge sultan en de president van de Gadjah Mada-universiteit. Ze spreken... Nederlands. Zeker niet omdat ze geen van beiden iets anders kennen. Misschien om het ingewikkelde protocollaire probleem te ontgaan van hoog- en laag-Javaans of Indonesisch, want

een sultan, ook een die zijn functie neergelegd heeft, blijft een sultan, maar een oud Leids student kan in een universiteitspresident niet louter alleen de onderdaan zien. Maar ook wel omdat de Indonesische intellectueel van boven de 25 het Nederlands nog altijd voor in de mond ligt. [Romein-Verschoor]

Houd rechts aan, JI Yos Sudarso (Sportboulevard / Sportplein).
Ga rechtsaf na Klinik Mata Sehati: **JI Lempuyangan**.

Ga twee maal de spoorbaan over.
Ga linksaf: JI Lempuyangan (Lempoejangan).

Rechts: De voormalige kampong Lempoejangan.

[1917] Maandenlang is er in Jogja geen sprake geweest van pest. Totdat in de afgelopen week zich plotseling weer drie gevallen met doodelijken afloop bij inlanders hebben voorgedaan. Opnieuw in den omtrek van Lampoengangan, de kampong waar zich destijds de eerste en meeste pestgevallen voordeden, vielen slachtoffers.

Links: Stasiun Lempuyangan.

Op Djokja zochten we Mevrouw Ter Horst op, zooals ik u reeds schreef. Ze was heel aardig voor ons, haalde ons van 't station af, waar ze ons echter misliep, daar we een station eerder waren afgestapt; zij had eene rijsttafel voor ons klaar. We kwamen alleen om haar te groeten, doch zij had wat met me te bespreken. [Kartini]

[1869] Mijns inziens, en voor zoo ver ik nu reeds oordeelen mag, heeft Java op dit oogenblik aan niets anders behoefte als aan spoorwegen; niet aan kleine brokjes spoorweg, zooals

in de Vorstenlanden, maar aan een groot spoorwegnet, hetwelk voor het Java van thans dezelfde bron van welvaart en vooruitgang worden moet als de in 1810 door Daendels aangelegde groote straatweg voor het Java van toen geweest is. [Huet]

Verantwoording van de afbeeldingen.

Gereformeerde Kerk: Het Indische Leven, 4-49, 969.

Deze wandeling is overgenomen van de website
www.IndischeLiteraireWandelingen.nl

Deze wandeling is samengesteld in samenwerking met
www.KantEnKlaarSuriname.com

